Etäkuuleminen, teema:
Asiantuntijoiden toivotaan käsittelevän puheenvuoroissaan mm. hyvinvoinnin ja terveyden edistämistyötä ja sen yhteensovittamista kunnan/kaupungin ja hyvinvointialueen välillä. Kuullaan mielellään myös muita kuulumisia sote-uudistuksen tiimoilta.

Toholammin kunta LAUSUNTO

Eduskunnan Hallintovaliokunta

1. Hyvinvoinnin ja terveyden edistämistyö ja yhteensovittaminen kunnan ja hyvinvointialueen välillä

- Liikunnan, kulttuurin ja harrastustoiminnan edistäminen ja palvelujen järjestäminen ja tarjoaminen ovat kunnan luontaisia rooleja. Niiden osalta yhteistyö palvelujen kehittämisessä ja palvelujen yhteensovittamisessa mm. yhteiset hankkeet hyvinvointialueen kanssa on tarpeellista
- **Työllisyyspalvelujen järjestämisvastuu siirtyy kunnille v. 2024 ja se edellyttää yhteistyötä hyvinvointialueen kanssa**
  - Tiivis ja saumaton kytkentä hyvinvointialueen terveyspalvelujen so. työttömien terveystilanteen arviointi, kuntoutustarve, työkykypäätökset (eläkepäätökset) jne. ovat välttämättömiä.
  - Hyvinvointialueen tulee olla lainsäädännöllisesti ja toiminnallisesti kiinni kuntien työllisyyspalvelujen kanssa em. syystä johtuen.
  - Työllisyyspalvelut toimivat seudulla hajautetusti ja asiakaslähtöisesti ts. palvelu tuodaan asiakkaan kotikuntaan kasvokkain tai etänä, eikä keskitetysti maakuntakeskuksessa – tämä toimintamalli on todettu tehokkaaksi ja kustannustehokkaaksi ja sitä voidaan toteuttaa jatkossakin.
  - Vaarana on, että hyvinvointialueen käynnistyessä nykyinen peruskuntien ja sote-kuntayhtymien yhteistyö työllisyyden hoidossa heikentyy. Tässä yhteydessä tulisi hyödyntää ja mahdollistettava yksityisten toimijoiden palvelutuotanto.
- **Maaseudulla on tärkeää, että kunta voisi tarjota ja tuottaa myös täydentäviä perusterveyspalveluja osana hyvinvointialueen kokonaisuutta ja että palveluja voitaisiin tuottaa monituottajamallilla**
  - Itse tai ostaen palveluja **yksityisiltä toimijoilta** ja 3. sektorilta.
  - Yksityisiltä toimijoilta voidaan saada tarvittavaa lisäresurssia (osaamista ja henkilöstöä), jota julkisella puolella ei tällä hetkellä ole.
  - Julkinen palvelutuotanto on riippuvainen, jo nykyisellään, yksityisten yritysten tarjoamasta palvelutuotannosta. Siksi on tärkeää mahdollistaa julkisen ja yksityisen yhteistoiminta, jotta suurten hyvinvointialueiden reuna-alueet ja harvan asutuksen alueet saavat tasapuolisesti ja varmuudella sotepalveluja.
  - Sotepalveluiden hajautettu toimintamalli (ks. työllisyyspalvelut) on ainoa tasa-arvoinen ja laadukas vaihtoehto – keskitetyssä mallissa asukkaat saavat palveluja eriarvoisella tavalla ts. kaupunkien ja suurimpien kuntien asukkaat ovat paremmassa asemassa.
  - Toimivat terveyspalvelut ovat maaseudulla asumisen keskeinen edellytys – turvallinen asuinympäristö, jossa sote-palvelut ovat saatavilla kotikunnassa ja tai kotiin tuotuna tulee mahdollistaa.
  - Keskitetyssä mallissa myös asukkaiden kustannukset ja palvelujen saamisen viipymä kasvavat julkisten palvelujen saamisessa, mikä ei ole tasavertaista ja heikentää hoitoon pääsyä ja tuo hoitoketjuihin tehottomuutta ja lisäkustannuksia.

- Keskitetyssä mallissa pienten maaseutukuntien muuttotappio uhkaa kasvaa, kun asukkaat ovat pakotettuja muuttamaan sote-palvelujen saamiseksi pois kotikunnastaan.
- Maaseudulla asuu paljon vanhusväestöä, jonka turvallisuus, lääkehuolto ja ruokahuolto vaativat toimivia, nopeita ja kustannustehokkaita kotipalveluja sekä lähellä, kotikunnassa saatavia perusterveydenhuollon palveluja. Vanhusväestöllä on rajallinen kyky hyödyntää sähköistä asiointia ja -palveluja, liikkua palveluiden perässä ja suuri tarve kasvokkain ja fyysisesti tapahtuvalle lähipalvelulle.
- Lähipalveluiden laadun kehittämisessä ja tarjonnassa tarvitaan yksityistä yritystoimintaa ja henkilöstöresursseja palveluiden saavuttamiseksi harvaan asutulla maaseudulla.

2. Muita kuulumisia sote-uudistuksen tiimoilta

- **Valittujen ratkaisujen tulisi olla sellaisia, että ne huomioivat voimakkaasti erilaiset olosuhteet maan eri osissa, ja että niillä voidaan turvata sosiaali- ja terveyspalveluiden kiinteä yhteys kunnan vastuulla oleviin peruspalveluihin**
- Ymmärrettävää on, että erikoissairaanhoidon palvelujen järjestäminen ja tuottaminen edellyttää laaja-alaista väestöpohjaa. Sen sijaan perusterveydenhuollon toimivat palvelut ovat tärkeää ja mahdollista säilyttää kaikilla hyvinvointialueilla ja myös maaseudulla.
- **Kuntien kuuleminen ja vaikutusvalta uudistuksen valmistelussa on turvattava,** koska kunnissa on alueensa paras paikallistuntemus asukkaiden tarpeiden, soveltuvien toimintamallien ja kunnan kehityksen suhteen.
- **Kuntien johdon kytkeminen hyvinvointialueen toiminnan aikaiseen päätöksentekoon ja sen valmisteluun on myös em. syistä erittäin tärkeää – se hyödyttää suuresti myös hyvinvointialuetta palvelujen suunnittelussa ja järjestämisessä laadukkaasti ja tehokkaasti.**
- Hyvinvointialueen valtuusto keskittyy strategiseen päätöksentekoon, mutta kuntien johdon mukaan tuomisella voidaan kehittää operatiivista toimintaa kunnissa.
- Perusterveydenhuollon palveluiden toimintamallien tulee kehittää digitalisaation hyödyntämisen näkökulmasta. Toimintamallien kehittämiseen ja kokeiluluontoiseen toteuttamiseen tulisi mahdollistaa yksityisen sektorin toimijan mukanaolo. Yksityisellä toimijalla tulisi olla jo olemassa oleva konsepti vastaavien alueiden palvelujen tarjoamisesta, halua kehittää toimintamallejaan alueelle sopivaksi, vahvaa digiosaamista ja kokemusta sekä resursseja toimintamallin kehittämiseen.
- Yksityisen ja kolmannen sektorin toimijoiden hyödyntämistä koskevista rajoitteista tulee luopua.
- Sote-alalla on jo tällä hetkellä työvoimapula työntekijöistä ja näköpiirissä on palkkakustannusten nouseminen, lisäksi on tulossa ns. hoitotakuu. Nämä tekijät uhkaavat tehtävien uudistusten aikaansaavia kustannussäästöjä. Nämä syyt edellyttävät yksityisen sektorin hyödyntämistä ja mukaan ottamista palvelujen tuottamiseen.
- **Kuntiin on jäämässä runsaasti perusterveydenhuollon palvelujen tuottamisessa käytettäviä toimitiloja**. Tällä hetkellä hyvinvointialueen sitoutuminen tilojen käyttöön on vain 3 vuotta (optio 1 vuosi). Tämä on lyhyt aika, jonka jälkeen on selkeä vaara, että tilat jäävät käyttämättä ja ne jäävät rasittamaan kuntien taloutta. Keskeinen ongelma kunnan näkökulmasta on se, että ne joutuvat olemaan pitkään epätietoisia siitä, tuleeko sote-maakunta hyödyntämään tiloja siirtymäkauden jälkeen. Epätietoisuus kunnan omistamien toimitilojen tulevasta käytöstä uhkaa kunnan investointimahdollisuuksien yleisen heikkenemisen ohella estää toimitilojen ylläpidon kannalta välttämättömätkin investoinnit. Toholammin kunta ehdottaa esitystä muutettavaksi siten, että sote-maakunnan tulee viimeistään 12 kuukautta ennen vuokrasopimuksen päättymistä ilmoittaa kunnalle toimitiloista, joiden käytöstä maakunta haluaa käynnistää kunnan kanssa neuvottelut vuokrajärjestelyitä koskevan siirtymä kauden jälkeen.

- **Palo- ja pelastustoimiala** on keskeisesti muuttumassa hyvinvointialueiden myötä ja kuntien (asukkaat, elinkeinoelämä) näkökulmasta **palo- ja pelastustoimessa on samat uhat** kuin perusterveydenhuollon palveluissa (keskittyminen, palvelujen saaminen, turvallisuuden heikentyminen, henkilöstön saatavuus).
- **Erilaisten verkostojen, myös hyvinvointialueen rajat ylittävien verkostojen hyödyntäminen palvelutuotannossa on mahdollistettava.**